

Leder: Den demokratiske muskels modstykke er den autoritære knytnæve

Af Charlotte Flindt Pedersen

Autoritære tendenser har de seneste år gennemsyret en række tidligere demokratier. Spørgsmålet er, om coronakrisen vil forstærke eller svække de autoritære 'strongmens' positioner.

Teologen Hal Koch filosoferede i tiden lige efter Anden Verdenskrig over demokratiets væsen. Han var overbevist om, at demokrati ikke bare et er system eller en samfundsmæssig styreform, men en livsform: "Saaledes forstaaet er Demokrati noget langt mere omfattende end en bestemt samfundsmæssig Styreform. Det er en livsform, der gælder alle Forhold, hvor Mennesker har med hinanden at gøre."

Kernen i demokratiet var ifølge Hal Koch "Samtalen (Dialogen) og den gensidige Forstaaelse og Respekt, som er Demokratiets Væsen. Hvis dette glipper, vil man uvægerlig falde tilbage til Magtkampen." Sådan beskriver han det i sin bog *Hvad er demokrati*.

Således kan man derfor aldrig sikre demokratiet, da det ikke er et system, der skal gennemføres, men en livsform, der skal tilegnes. Det drejer sig om et sindelag, der skal bibringes hvert nyt slægtled. Det er en muskel, der skal trænes.

Den demokratiske muskels modstykke er den autoritære knytnæve. I et autokrati er magten centreret på en gruppe eller én person med begrænset mulighed for kontrol og magtafgrænsning.

Vejen mod de autokratiske styrer banes af verdens 'strongmen', som bruger uforholdsmæssigt mange kræfter på at opretholde den politiske magt gennem propaganda og manipulation af befolkningen.

Den autoritære leder betragter ofte relationer som et nulsumsspil. Politiske friheder begrænses for at undgå folkelig modstand. Et universitet med kritisk, uafhængig tænkning, en pri-

Charlotte Flindt Pedersen er direktør i Det Udenrigspolitiske Selskab. Hun har desuden arbejdet 18 år i Institut for Menneskerettigheders internationale afdeling, herunder fem år som international chef.

I et system baseret på den dominerende, magtbegærlige mand bliver offentlig debat og almindelig samfundskritik synonymt med personlig kritik af den pågældende leder.

vatperson med en YouTube-kanal eller en læge, som gør opmærksom på en virus, opleves som en farlig trussel mod den autoritære leders politiske legitimitet. Der er ingen respekt for det andet synspunkt, og samfundet er præget af mistillid og kontrol. I et system baseret på den dominerende, magtbegærlige mand bliver offentlig debat og almindelig samfundskritik synonymt med personlig kritik af den pågældende leder – hvad enten det er Orbán, Putin eller Trump. Autoritære ledere vil per definition søge at begrænse mulige udfordrere og kontrol af deres magtudøvelse, uanset om det er folket – vælgerne – parlamentet, civilsamfund, demokratiske kontrolinstanser, domstole, medier eller udenlandske aktører, og centrere magten hos dem selv.

Det går dårligt

For første gang siden 2001 er der ifølge det internationale forskningsprojekt *Varieties of democracys* seneste rapport flere autokratier end demokratier i verden. EU har fået sit første ikke-demokrati som medlem: Ungarn klassificeres i forskningsprojektet som et autoritært styre, og Polen er lige i hælene på Ungarn. Indien, som hidtil er blevet omtalt som verdens største demokrati, er tæt på at miste sine status på grund af Narendra Modis behandling af minoriteter, den politiske opposition, presse og civilsamfund.

G20 udgøres i stigende grad af lande med autoritære tendenser. Kina og Rusland er allerede autokratier. Brasilien, Indien,

USA og Tyrkiet er formelt set demokratier, men hvor det politiske lederskab er personificeret i en karismatisk, autoritær lederskikkelse: Erdogan, Bolsonaro, Trump, Modi. Karakteristisk for dem er, at de angriber det selvsamme demokratiske fundament, som bragte dem til magten. Disse politiske *'strongmen'* angriber mediehusse og journalister, underminerer samfundets uafhængige instanser etableret for at kontrollere og begrænse den udøvende og lovgivende magt: domstolene, civilsamfund og statslige uafhængige vagthunde. Der manipuleres med vælgergrupper via en kombination af avanceret *big data*-teknologi og sociale medier for på den måde at påvirke den offentlige opinion, polarisere befolkninger i 'os' og 'dem', og kortslutter den demokratiske debat med det formål på sigt at sikre sig folkelig opbakning til afmontering af demokratiet og fastholde deres magt. Den professionelle elite, uafhængige eksperter og den liberale opposition bliver udskældt og hængt ud, som om det er dem, der undergraver og angriber det demokratiske samfundssystem.

USA's fald fra demokratiets frontlinje

Siden valget af Trump har fraværet af et amerikansk lederskab som forsvarer af og fortaler for demokrati som styreform været eklatant. Alle røde lamper blinker, når Trump ser ud til at nære

større respekt for andre autoritære ledere end sine demokratisk valgte allierede i NATO, eller når han opfordrer sine tilhængere til at banke demonstranter til sine valg møder, udskammer udvalgte journalister eller medier som 'fake', og ikke mindst når han opfordrer sine tilhængere til at skyde Hillary Clinton, konsekvent kalder sine politiske modstandere med øgenavne som "sleepy Joe" Biden eller "crooked Hillary".

Med Trump vejrer autoritære ledere over hele verden morgenluft, samtidig med at Kina gennem sin udenrigspolitiske satsning *Belt and Road Initiative* forsøger at promovere sin særlige samfundsmæssige styringsmodel: Politisk kapitalisme under autoritær ledelse. Men Beijing er udfordret, for hvordan skal man lede en enorm og kompleks økonomi uden offentlighedens input og den debat, som politisk frihed tillader? Da man ved, at partiets legitimitet i mangel af valg i vid udstrækning afhænger af en voksende økonomi, er de kinesiske ledere bange for, at en afmatning af den økonomiske vækst vil øge kravet fra offentligheden om en større indflydelse på, hvordan landet styres.

Under præsident Xi Jinping har vi derfor set den mest gennemgribende og brutale undertrykkelse af frihedsrettighederne i årtier. Den beskedne åbning i samfundet, der kortvarigt eksisterede i 00'erne, hvor der var mulighed for at diskutere spørgsmål af almen interesse, er nu lukket. Etniske og religiøse minoriteter forfølges på grusom vis. Hongkongs begrænsede friheder i forhold til "et land, to systemer"

udfordres kraftigt. Xi fremstår som den mest magtfulde leder i Kina siden Mao Zedong. Han er ved at opbygge en personlighedskult og har gjort sig selv til præsident for livstid.

Corona som katalysator

Kriser har en evne til at blottlægge sandheder og svagheder i vores samfund. I skrivende stund hærger coronapandemien. I lande verden over oplever borgere, at deres personlige frihed er voldsomt indskrænket på grund af coronakrisen. Det er nu generelt accepteret, at hvis man skal begrænse spredningen af COVID-19, så de nationale sundhedssystemer kan følge med, er det legitimt for stater at introducere tiltag, der begrænser vores frihedsrettigheder: her i særdeleshed begrænsning af forsamlingsfrihed og bevægelsesfrihed, statens adgang til og mulighed for overvågning af vores elektroniske og digitale data, udskydelse af valg.

Flere eksperter frygter, at coronakrisens nødlove skal blive permanente i en række lande. Det gælder blandt andet Ungarn, hvor premierminister Viktor Orbán på ubestemt tid har fået bemyndigelse til at lede landet uden at spørge parlamentet ad. Samtidig har blandt andre Kina, Israel og Singapore taget teledata i omfattende anvendelse for at følge befolkningens bevægelser og kunne følge smittespor. Også i Danmark er der blevet indført haste- og nødlove, som nok ville have været svære at forestille sig for bare få måneder siden. Folketinget vedtog for eksempel en særlov, der skærper straffene for coronarelateret kriminalitet.

Men spørgsmålet er, om pandemien fundamentalt vil ændre denne globale trend mod en verden med flere og flere autokratier eller om den i virkeligheden bare accelerer en allerede eksisterende bevægelse, som for alvor fik fat ved valget af Trump.

Det kræver en indsats

Demokraternes præsidentkandidat Joe Biden har i en artikel i *Foreign Affairs* for nylig skrevet, at hvis USA igen skal gøre sig fortjent til det globale lederskab, er man nødt til at reparere det amerikanske demokrati. Samtidig vil han stille sig i spidsen for et globalt topmøde og konference om demokrati. Heldigvis ser vi også aktivister kæmpe for demokrati verden over. I løbet af 2019 mobiliserede borgere i 29 demokratier befolkningen mod stigende autoritære tendenser i deres samfund, såsom i Bolivia, Polen, Malawi og Libanon. Borgere iscenesatte også masseprotester i 34 ikke-demokratier, blandt dem Iran, Algeriet, Hongkong og Sudan.

Et velfungerende demokrati baserer sig på stærke institutioner, der er indkapslet i et parlamentarisk system,

som er præget af vilje til dialog, kompromisser, repræsentation af minoritetssynspunkter, samtale på tværs af partiskel og gensidig respekt. Når denne 'livsform' er gennemgribende i samfundets strukturer, får vi et politisk system, der evner at reflektere og derfor justerer de politiske indsatser løbende i takt med ny viden og i tråd med befolkningens ønsker og det politiske mandat. Men den form for demokrati kommer ikke af sig selv. Den skal holdes ved lige, debatteres og forsvares – for som vi ser i disse år, kan selv de stærkeste demokratier miste fodfæste. Demokratiet som samfundsform er under angreb.

Begrebet 'Westlessness', som blev diskuteret på sikkerhedskonferencen i München i februar, dækker over, at vi i Vesten har mistet tillid til vores liberale demokratier. Jeg vil derfor opfordre til afholdelse af et internationalt topmøde om demokrati, uanset om Joe Biden bliver præsident eller ej.

... den form for demokrati kommer ikke af sig selv. Den skal holdes ved lige, debatteres og forsvares.

○○○